

NS-fanger dårlig behandlet

OSLO: Flere norske landssvikerne døde i fangenskap etter 1945.

AV PER KOLLSTAD

Mange ble utsatt for vold, og en del måtte grave fram lik, går det fram av den første spørreundersøkelsen som er gjort om forholdene for NS-fangene i Norge.

- Forholdene i NS-leirene var omstridt i samtiden. Mange NS-fangene ble dårlig behandlet, slår Johs. Myhren fra Lillehammer fast. Rapporten er laget på bakgrunn av en spørreundersøkelse hvor 269 landssvikerne svarte. Myhren fikk selv en dom for landssvik. Han er utdannet historiker, og arbeidet som lektor etter at han ble sluppet fri i 1950.

Rapporten er en del av det omfattende prosjektet «Norge under okkupasjonen», hvor blant andre professor Tore Pryser er rådgiver. Formålet er å kartlegge noe av det som skjedde i Norge under krigen.

29 personer døde ifølge

Myhren i landssvikerleirene. Han hevder at en nærmere undersøkelse vil avdekke at dødstallene var langt høyere.

En av deltakerne i undersøkelsen forteller om en episode hvor en politifullmektig uten grunn fortalte en solid bonde at han ville miste gården og alt han eide. Bonden skar over pulsåren neste natt, og var død da han ble funnet.

Flere NS-fanger måtte også grave fram lik. Myhren var en av dem.

- Vi måtte grave i det vi kom og gikk i, uten noen beskyttelse. Det var en hard fysisk og psykisk belastning å ta i halvratne lik med bare hendene, sier Myhren.

Flere av landssvikerne mener at arrestasjonen og det første møtet med fangeleirene var ille. Verst gikk det ut over dem som ble arrestert av folk som hadde arbeidet for tyskerne under krigen. Disse hadde trolig behov for å bevise sitt nasjonale sinne. Milorg-soldater og norsk politi utdannet i Sverige gikk også hardt fram. De som ble arrestert av det re-

gulære politiet fikk den beste behandlingen.

Det samme var tilfelle når landssvikerne ble internert. Ekstravaktene var ofte brutale. Mange av dem truet med å skyte fangene. En Oslo-mann forteller at en del fanger ved Akershus ble ført ut og stilt med ansiktet tett inntil muren, mens en eksekusjonspeletong tok lade-grep bak ryggen på dem.

Syk av maten

Innkvarteringen og kostholdet var også under all kritikk, mener Myhren. Fangene ble stuert tett sammen. Omlag halvparten av de tidligere fangene svarte at de ble syke av maten eller mangel på mat.

- Det ble servert råtne grønnsaker og bedervet fisk, forteller en av de spurte.

NS-fangene måtte også drive straffeekseris. En av deltakerne i undersøkelsen forteller om kjøring av kull i trillebærer fram og tilbake. Kullet ble tømt og lastet på igjen med hendene. En annen var med på å rense - med munnen - en skolegård for sigarettneiper, papir og

MISHANDLET: Mange landssvikdømte ble dårlig behandlet mens de satt i fangenskap etter 8. mai 1945. I en ny rapport hevdes det at flere ble mishandlet og at 29 døde av behandlingen de fikk. På bildet blir NS-medlemmer arrestert på Ski i Akershus i 1945. (NTB arkiv-foto)

spyttklyser. Tore Pryser, professor i historie ved Høgskolen i Lillehammer, sier til NTB at rapporten innehol-

der mye interessant historisk stoff. Den må likevel brukes med forsiktighet, da spørreundersøkelsen ikke er

representativ. 268 av 1206 som ble bedt om å delta svarte på spørsmålene. (NTB) ■

Agderposten 1/4 - 97